

Architect Piet Tauber geëerd met monumentale status Telefooncentrale

De Telefooncentrale, inmiddels opnieuw een begrip in Alkmaar vanwege de vernieuwde invulling van het gebouw, staat sinds september dit jaar op de gemeentelijke monumentenlijst. Het is een ode en eerbetoon aan de bijzondere Alkmaarse architect prof. Piet Tauber. Uitzonderlijk ook, want het gebeurt bijna nooit dat een architect in levenden lijve meemaakt dat zijn pand een monument wordt.

Het idee om één van de panden van Tauber op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen, kwam van wethouder Erfgoed, Anjo van de Ven. Zij deed de suggestie vorig jaar bij de opening van de oeuvertentoonstelling in theater De Vest, georganiseerd door het Architectuur Informatiecentrum Alkmaar (AIA).

■ VIJFTIG JAAR

Het komt vrijwel nooit voor dat een pand op de monumentenlijst wordt geplaatst waarbij we nog aan de architect kunnen vragen waarom en hoe hij het zo gebouwd heeft. Voorheen werd een strikte grens aangehouden van vijftig jaar. Pas dan zou een gebouw zijn 'waarde' hebben bewezen. Die grens wordt echter al een aantal jaar, ook door de Rijksdienst, niet meer gehanteerd.

In het geval van de Telefooncentrale is in elk geval nu al duidelijk dat het gebouw geschikt is voor duurzame herbestemming, waarmee het een gloedvolle nieuwe toekomst tegemoet gaat. Dit laatste is te danken aan de visie van de nieuwe eigenaar Nico Berger, die de potentie van het gebouw zag, maar ook zeker aan het solide vakmanschap van de architect Piet Tauber zelf.

■ PROF. PIETER HENDRICUS TAUBER

Prof. Pieter Hendricus Tauber werd in 1927 geboren in Oudorp. In 1955 vestigde hij zich als zelfstandig architect, op de zolder van zijn zelf ontworpen huis aan de Westerweg in Alkmaar. Naast zijn hoogleraarschap voor de TH in Delft, bouwde hij veel, ook in zijn eigen stad, Alkmaar. Zo tekende Tauber onder meer

Lees verder op pagina 2 ▶
De Telefooncentrale aan de Koelmalaan 350 biedt nu huisvesting aan creatieve ondernemers. Boven: Detail uit tegel 42 van de Walk of History, Langestraat (walkalkmaar.nl)

Muurresten kasteel Torenborg herontdekt

In 1951 ontdekte amateurarcheoloog Johan Lutjeharms uit Schagen resten van het dertiende-eeuwse kasteel Torenborg in de bouwput van de Friesebrug in Alkmaar. Officieel is nooit iets met deze vondst gedaan, maar deels handgeschreven aantekeningen over deze ontdekking zijn onlangs teruggevonden en ontcijferd door amateurarcheoloog John van Lunsen. Stadsarcheoloog Peter Bitter: "Dit is een unieke herontdekte ontdekking!"

Lees verder op pagina 4 ▶

Johan Lutjeharms in 1949 tijdens een archeologisch onderzoek.

Architect Tauber (links) heeft zojuist uit handen van Piet Bruinooge het besluit tot plaatsing op de monumentenlijst ontvangen. Foto: Frans Tauber.

voor de verbouwing van het voormalige Gerechtsgebouw aan de Kennemersingel, het oude postkantoor aan de Heul en de HTS aan de Bergerweg. De Telefooncentrale ontwierp hij in de periode 1964 tot 1972.

De Telefooncentrale werd genomineerd door een werkgroep onder leiding van Ed Diepenmaat van het AiA. Hiervoor leverde Tauber zelf een short-list aan van acht van zijn panden op Alkmaars grondgebied. Deze werden alle acht bezocht en vervolgens beoordeeld aan de hand van zijn eigen architectuurtheorie 'bouwen naar opdracht'.

■ 'BOUWEN NAAR OPDRACHT'

In de visie van Tauber is elke opdracht gebonden aan het 'plaatselijke', het 'functionele', het 'fysische', het 'sociale' en het 'culturele' gegeven van het bouwprogramma.

Het plaatselijke aspect omvat bijvoorbeeld kennis van het bestemmingsplan, voorschriften en procedures, maar ook respect voor milieu en omgeving. Al in 1963 benadrukte Tauber ook het ecologische belang bij een bouwproject.

Het functionele aspect draait om de gebruikseisen van de ruimte: wat wordt er straks werkelijk gedaan en wat is daarvoor nodig?

Het fysische aspect betreft onder meer kennis van materialen en bouwkundige constructies en bij het sociale aspect staat volgens Tauber de liefde voor de medemens centraal en inzicht in de menselijke behoeften. Ten slotte vraagt het culturele aspect volgens de architect om een actieve belangstelling voor 'het geestelijk leven van de eigen

tijd en inzicht in de relatie ervan met het verleden'.

Dit is een aanpak die niet direct resulteert in een herkenbaar handschrift van de architect, maar wel in een herkenbaar gebouw met een eigen karakter. Het gaat Tauber niet om de vorm of de stijl. Hij is meer ambachtsman dan kunstenaar. Zijn architectuur kent geen opsmuk of versiering, maar is een technische vertaling van de 'opdracht'. En de beeldende kracht van het ontwerp komt dus vooral voort uit het karakter van de opdracht.

■ ARCHITECTUURCOLLEGES

Deze interessante architectuur-theorie was ook de basis van Taubers architectuurcolleges aan de TH Delft, tussen 1964 en 1978. En verrassend genoeg blijkt zijn visie nog steeds actueel en zeer geschikt om alle verschillende facetten van de bouwopgave te analyseren. Opvallend is dat ondanks het feit dat zijn gebouwen duidelijk geworteld zijn in de tijd waarin ze zijn ontworpen, er ook een zekere tijdloosheid aanwezig is; juist doordat Tauber zich dus puur laat leiden door de opdracht én zijn vakmanschap.

Overigens leverde Taubers aanpak in het verleden wel eens bijzondere discussies op. Zoals bijvoorbeeld bij de bouw van de voormalige AMRO bank aan de Voordam. Daar kreeg Tauber kritiek op zijn ontwerp van onder meer de Historische Vereniging Alkmaar die het ontwerp te modern vond en niet passend in de historische omgeving. Hij diende zijn criticasters prachtig van repliek door een variant van dezelfde bouwmassa te tekenen maar dan met zogenoemde Vingboons-geveltjes, bekend van de Amsterdamse grachten én het bekende Alkmaarse pakhuis de Vigilantie aan het Verdrunkenoord 45.

■ HERBESTEMMING

Taubers vakmanschap en theorie kwamen het best tot hun recht bij grote complexe opdrachten. Bij de selectie door de werkgroep van de acht voorgedragen gebouwen kwamen De Telefooncentrale en de HTS aan de Bergerweg als de twee beste uit de bus. Uiteindelijk gaf de succesvolle herbestemming van de Telefooncentrale de doorslag voor de keuze voor dit pand.

Voor het voormalige bankgebouw aan de Voordam kwam de herwaardering van Taubers vakmanschap te laat. Dat gebouw is inmiddels gesloopt. En voor sommigen komt de waardering van Taubers werk alsnog te vroeg. Maar persoonlijk ben ik er trots op dat we nu in Alkmaar een échte Tauber op de monumentenlijst hebben staan.

Carolien Roozendaal, gemeentelijk bouwhistoricus

Tauber diende zijn criticasters destijds van repliek met een variant voor de AMRObank aan de Voordam met zogenoemde Vingboons-geveltjes, bekend van de Amsterdamse grachten.

Ook het gebouw van Inholland, de oude HTS aan de Bergerweg, stond hoog op de lijst van nominaties.

Boek 'Schaven aan Alkmaar' brengt 25 jaar archeologisch onderzoek in beeld

Medio december verscheen het boek 'Schaven aan Alkmaar', een uitgave van de vakgroep Erfgoed, van de hand van Peter Bitter. Het boek, dat is uitgebracht ter ere van 25 jaar archeologisch onderzoek in Alkmaar geeft een rijk geschaakt beeld van het archeologisch onderzoek dat is uitgevoerd sinds 1991. Het boek behandelt een grote variatie aan onderwerpen. Van resten uit de prehistorie en de Romeinse tijd, de ontstaansgeschiedenis en stadsontwikkeling van Alkmaar, vestingwerken, huizen en huisraad, kerken en kloosters,

handel en ambachten tot en met de resten van de mensen zelf in begraafplaatsen. Ook komen onderzoeken in de dorpskernen van Oudorp en Koedijk en in de Boekelermeer in beeld. Het boek is vormgegeven door stip180 en is met ca. 750 afbeeldingen op 230 pagina's zeer rijk geïllustreerd.

Verkrijgbaar vanaf medio januari 2017 bij Stedelijk Museum Alkmaar, Museum In 't Houten Huis en diverse boekhandels voor de prijs van € 12,50.

Antwoord op lezersreactie Chinees porselein van het Schermereiland

In de vorige nieuwsbrief plaatsten wij een lezersreactie van Ellen Ruijter-Stoop op een artikel in nieuwsbrief 45. In het artikel werd opgemerkt dat in de collectie bodemvondsten uit het Schermereiland in het Rijper museum 't Houten Huis vrijwel geen chinees porselein voorkomt. De vraag was wat daarvan de oorzaak kon zijn. Mevr. Ruijter-Stoop heeft echter een partij bodemvondsten uit de Eilandspolder in haar bezit waarin zich ook porselein bevindt. Archeologen Peter Bitter en Rob Roedema zijn bij haar op bezoek geweest en hebben een enorme partij scherven gezien, plus een reeks kunstwerken die mevrouw Ruijter-Stoop maakte met behulp van de scherven. De getoonde scherven komen merendeels van het Schermereiland en zijn in de jaren vijftig van de vorige eeuw verzameld door haar oom Nico Woestenburg uit De Rijp en jaren geleden door Ellen Ruijter-Stoop geërfd. De exacte vindplaatsen zijn helaas niet gedocumenteerd en er zit ook wat materiaal bij van elders. Onze algemene indruk is dat dit materiaal voor negentig procent dateert uit de late zeventiende en achttiende eeuw. Hieronder bevindt zich inderdaad ook chinees porselein, maar dit vormt een beperkt aandeel van de enorme vracht scherfmateriaal dat in tientallen bollenkratten en dozen is bewaard. We zijn dan ook benieuwd wat de bodem van het Schermereiland door archeologisch onderzoek verder nog zal opleveren, waardoor we ook weer wat dichterbij het antwoord komen op het porseleinvraagstuk.

Peter Bitter, stadsarcheoloog

Verder in dit nummer

Resten kasteel Torenburg	pag	4-5
Rachel Schats gepromoveerd	pag	5
Iconen weer thuis	pag	6-7
Glas en monumenten	pag	8
Boerderij Gierlust	pag	9
Interview Regionaal Archief Alkmaar	pag	10-11
Bijzondere bodemvondsten	pag	12
Colofon	pag	12

Fiscale vergoeding onderhoud rijkmonumenten blijft in 2017 maar gaat verdwijnen

De fiscale aftrekregeling voor onderhoud aan rijksbeschermden woonhuismonumenten blijft in ieder geval bestaan tot eind 2017. Op Prinsjesdag werd aangekondigd dat deze regeling per 1 januari 2017 zou eindigen. Tegen het voorstel is een petitie gehouden en 68 gemeenten stuurden een brief naar de Tweede Kamer. Op verzoek van de Tweede Kamer, heeft minister Bussemaker vervolgens haar voorstel om de regeling per 1 januari af te schaffen, ingetrokken.

Naast meer dan 30.000 woonhuizen geldt de fiscale aftrekregeling op dit moment voor boerderijen, buitenplaatsen, molens, landgoederen, tuinen en parken. Bussemaker wilde de regeling opheffen omdat zij van mening is dat het systeem niet bestuurbaar is en gevoelig voor fouten en onbedoeld gebruik.

■ BRIEF AAN DE KAMER

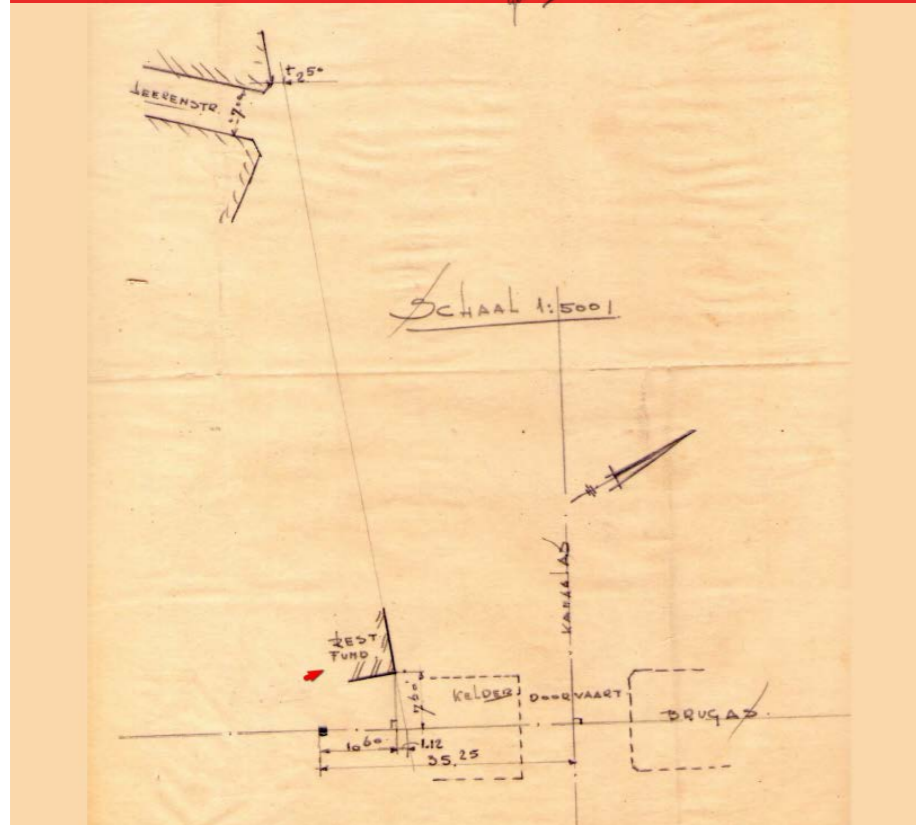
De erfgoedwethouders van 68 monumentengemeenten, onder wie Anjo van de Ven, stuurden de Kamer gezamenlijk een brief waarin zij verklaren het voorstel onverenigbaar te vinden met de onderhoudsplicht die per 1 juli dit jaar is ingegaan met de Erfgoedwet. Daarnaast was de kritiek dat het voorstel vooruit loopt op een geplande herijking die, naar verluidt, twee jaar gaat duren.

■ NIEUWE REGELING IN TOEKOMST

Op 26 De regeling van fiscale aftrek van de onderhoudskosten voor woonhuismonumenten wordt in ieder geval herzien. Tot die tijd kunnen eigenaren en beheerders van rijksmonumenten gebruikmaken van de bestaande regeling. De minister wil de nieuwe regeling in 2018 laten ingaan.

Blijf op de hoogte van ontwikkelingen over subsidie en regelgeving via Erfgoed Alkmaar

Unieke ontdekking herontdekt: Muurresten kasteel Torenburg gevonden in 1951

De opmeting van een fundament van kasteel Torenburg door J.L. Lutjeharms in 1951.

Ing. J.L. Lutjeharms (1910-2001) deed als inwoner en gerespecteerd amateurarcheoloog te Schagen een reeks archeologische onderzoeken in de regio West-Friesland die tot op heden niet gepubliceerd zijn. Johan Lutjeharms deed deze onderzoeken in de periode 1933 tot 1951.

Naast zijn beroep als technisch ambtenaar bij het waterschap, was Lutjeharms bestuurslid van het West-Fries Genootschap en de commissie tot bevordering van landelijk schoon. Voor de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) was hij correspondent in de kop van Noord-Holland tot aan zijn verhuizing naar Rouveen in het jaar 1952. In Overijssel hield Lutjeharms belangstelling voor geschiedenis niet op. Ook hier was hij actief met onderzoeken en verschenen er diverse artikelen van zijn hand.

■ ONTDEKKING

De bouwput van de nieuwe Friesebrug in Alkmaar, bezocht hij in 1951. Lutjeharms stuurde een briefverslag van zijn onderzoek naar de ROB in Amersfoort, maar het is niet bekend of hij hier een reactie op heeft ontvangen. Jammer, want het blijkt om een uitzonderlijke

ontdekking te gaan.

De aantekeningen van Lutjeharms bestaan uit de carbon doorslag van een getypt briefje aan de rijksdienst in Amersfoort plus de kladversie van een rapport met een schetsje van de vindplaats. Het rapport zelf is schijnbaar naderhand toegestuurd. De kladversie van het rapport is handgeschreven met veel doorhalingen en enkele open plekken. Sommige woorden zijn onleesbaar. We plaatsen hier een korte vertaalde en geredigeerde weergave:

■ UIT LUTJEHARMS AANTEKENINGEN:

“Bij het begin van de uitvoering van de bouw van een nieuwe brug over het Groot Noord-Hollands kanaal te Alkmaar werden in de bouwput enige vondsten gedaan. De bouwput bevindt zich aan de zuidzijde van het kanaal, voor een deel in het Victoriapark. In de bovenste lagen, kennelijk opgebrachte grond, werden verschillende aardewerk scherven aangetroffen uit de achttiende en negentiende eeuw. Ook werden hier (met name in een strook baggergrond) enige Goudse rookpijpen gevonden uit de zeventiende tot negentiende eeuw.

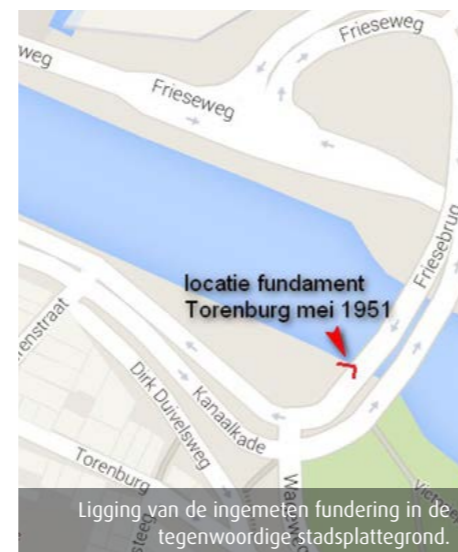
In de zuidwesthoek van de bouwput werden, circa 2,5 m onder het maaiveld, enkele fun-

datiefragmenten aangetroffen, bestaande uit vier lagen dik kloostermoppenpuin. Vervolgens werd de bouw voortgezet in tufsteen met de daarbij behorende afwijkingen. De metselspecie van een primitieve samenstelling is vrijwel zeker uit de beginperiode van de schelpkalk. Weinig kalk en merendeel schelpjes. De dikte van het muurwerk is circa 70 cm. Juist tegen dit muurwerk bevindt zich een laagje van zo'n 20 cm vette sliplei met begroeiing van phragmites, een grassoort voorkomend in drassige gebieden. Hieruit valt te concluderen dat dit bouwwerk aan deze zijde in het water heeft gestaan. Dit water moet dan later zijn gedempt en aangevuld met van elders aangevoerde gronden tot een hoogte van ongeveer 2,5 meter boven het toen in-middels gesloopte bouwwerk.

Door dhr L. Wortel, de stadsarchivaris, werden wij attent gemaakt op een in het gemeentemuseum aanwezig schetsje van vondsten die gedaan werden in het begin van de negentiende eeuw in de omtrek van de Friese brug. Dit was bij de aanleg van het Noord-Hollands kanaal in 1835. Uit dit is komen vast te staan dat wij hier inderdaad te maken hebben met een restant van de Torenburg.”

Tot zover de vrije vertaling van de aantekeningen van Johan Lutjeharms. Bij deze aantekeningen zitten ook overtrekels van de opmeting uit 1835 en van een opmeting van de resten die in 1951 zijn gevonden.

John van Lunsen

Ligging van de ingemeten fundering in de tegenwoordige stadplattegrond.

Commentaar van Peter Bitter, stadsarcheoloog op resten Torenburg: “Delen van het kasteel nog in de bodem onder Kanaalkade!”

Dit is een unieke opnieuw ontdekte ontdekking! De in dit verhaal vermelde kloostermoppen en het tufsteen móeten wel afkomstig zijn van het grafelijk kasteel Torenburg. Tufsteen is een bouw materiaal dat in de tijd dat de Torenburg gebouwd werd (rond 1255) eigenlijk al ouderwets was. Het is een na-

tuursteen, afkomstig uit de Eifel, dat in de dertiende eeuw in onze streken plaatsmaakte voor de lokaal gemaakte baksteen. Aan de westkant van de Friesebrug zijn al meerdere keren tufsteenresten gevonden. Dat was voor het eerst in 1528, bij het graven van de nieuwe vestgracht langs de Wageweg.

Later ook in 1574, bij de aanleg van het Friesebolwerk, in 1660 bij verbreding en verdieping van de gracht, in 1835 bij het verleggen van het Noord-Hollands Kanaal en in 1992 bij kabelwerkzaamheden.

Overigens zijn de muren en torens die in 1835 zijn opgemeten destijds ten onrechte aangezien voor onderdelen van kasteel Torenburg. Ze blijken bij nader inzien te horen bij de oude Friese poort uit 1528. De vondst uit 1951 is tot dusverre het enige bekende stuk muurwerk dat daadwerkelijk heeft toebehoord aan het kasteel.

Funderingen van kasteel Torenburg zouden naast de brug nog steeds in het talud moeten liggen. Alleen wel een aantal meter lager, want de vermelde diepte van 2,5 meter is van vóór de aanleg van de tegenwoordige hoge oprit. En de in 1951 gevonden muurresten zijn wel degelijk een aanwijzing dat delen van het kasteel nog in de bodem zitten onder de Kanaalkade!

Peter Bitter, stadsarcheoloog

Foto van de oude en de nieuwe Friesebrug, bij de opening op 10 juni 1952 gemaakt door C. de Boer. Op de achtergrond rechts een doorkijkje door het Victoriapark naar het IJkkantoor. In de rechter zijwand van de nieuwe brug zijn twee ronde vensters te zien van de kelder voor de contragewichten van de brug. Bij het graafwerk voor die kelder kwamen de kasteelresten te voorschijn (foto Noord-Hollands Archief).

Paardenmarktonderzoekster Rachel Schats gepromoveerd

Op 3 november is Rachel Schats gepromoveerd op haar onderzoek van de skeletten die in 2010 zijn opgegraven op de Alkmaarse Paardenmarkt.

Rachel vergeleek deze skeletten met de skeletten van twee begraafplaatsen van het platteland. Eén in Blokhuizen (West-Friesland) en één in Klaaskinderkerke (Zeeland). Haar vraagstelling richtte zich op de gevolgen van de middeleeuwse verstedelijking in Holland voor de fysieke gesteldheid van de inwoners. Haar onderzoek leidde tot opmerkelijke uitkomsten. Zo blijkt bijvoorbeeld dat de Alkmaarders in de vijftiende en zestiende eeuw fysiek gezien niet slechter af waren dan hun tijdgenoten op het platteland. De algemene geuite veronderstelling dat het stadsleven destijds veel ongezonder was dan het leven op het platteland, wordt hiermee naar het rijk der fabelen verwezen. Het skeletmateriaal leverde gelijkwaardige uitkomsten op voor zowel ziekten als fysieke belasting en (onder)voeding.

In de 189 Alkmaarse skeletten is nog wel twee keer tbc aangetroffen, terwijl deze ziekte niet gevonden werd in de skeletten uit de dorpen op het platteland. Aan de andere kant werden in de botten van het platteland weer vaker aanwijzingen aangetroffen voor malaria.

De Alkmaarders scoorden wel hoger op cariës ofwel tandbederf, waarschijnlijk veroorzaakt

door een eetpatroon met meer suikers en zetmeel.

De door Rachel Schats gestelde vragen en de onderzoeksresultaten zullen zeker (nieuwe) richting geven aan toekomstig middeleeuws osteoarcheologisch (archeologie van beenderen) onderzoek in Nederland.

Peter Bitter, stadsarcheoloog

Een trotse dr. Rachel Schats tussen twee van de drie promotores prof.dr. Menno Hoogland en dr. Andrea Waters. Prof.dr. Peter Hoppenbrouwers ontbreekt op de foto. Links op de foto stadsarcheoloog dr. Peter Bitter.

Iconen weer thuis in Alkmaar

Afgelopen zomer zijn in Alkmaar verschillende historische iconen na vele jaren weer thuis gekomen. Aanleiding was de dertigste editie van de Open Monumentendag met het toepasselijke thema 'iconen en symbolen'. Zo is een oude grenspaal terug geplaatst, zijn in de Grote Sint Laurenskerk vier rouwborden teruggehangen en klinkt de poortklok in de Waagtoren weer over de binnenstad.

Iconen
1

Wethouder Anjo van de Ven: "Deze poortklok is onlosmakelijk verbonden met de geschiedenis van Alkmaar, net zoals andere historische torenuurwerken bij onze stad horen. Daarom is het even bijzonder als gewoon, dat na onze generatie zijn gebeier nog eeuwenlang over de stad klinkt."

Poortklok Waagtoren klinkt weer na 160 jaar zwijgen

Vanuit de Waagtoren klinkt sinds kort de poortklok weer over de daken van Alkmaar. De klok werd voor het eerst geluid in 1616 ter aankondiging van de avondsluiting van de stadspoorten. Sinds de afbraak van de laatste poort in 1856 heeft de klok gezwegen. Dit jaar, op zijn vierhonderdste verjaardag, is de kolosale klok opnieuw in beweging gezet door wethouder Erfgoed, Anjo van de Ven.

Met een doorsnee van 1,24 m en een gewicht van ruim 1 ton is het een flink exemplaar. Zoals gebruikelijk is de rand versierd met guir-

landes. Verder is de klok voorzien van de tekst: 'Henrick Wegewart heft mi gegoten in der stad Campen anno 1616'. Wegewaert was een bekende gieter die al eerder klokken leverde voor de Alkmaarse Grote Kerk.

In de Tweede Wereldoorlog is de poortklok op een haar na ontsnapt aan een vordering door de bezetter. De klok stond op de lijst om te worden omgesmolten voor militaire doeleinden, maar bleef uiteindelijk gespaard.

HISTORISCH MOMENT

Nu de klok weer kan geluid kan worden,

Op woensdag 7 september lieten Christiaan Winter en Boris Stiensma samen met wethouder Van de Ven de poortklok voor het eerst sinds 160 jaar weer luiden. De poortklok is vanaf dat moment al te horen geweest bij het sluiten van de kaasmarkt en bij verschillende evenementen op het waagplein. (Op deze foto: Boris Stiensma, middenin; wethouder Anjo van de Ven en op de foto rechtsboven: Christiaan Winter).

functioneert het gehele 'binnenwerk' van de toren, inclusief het ruiterspel en de musicerende Klaroenblazer. Het mini-orgeltje dat de trompet nabootst kent in ons land maar twee vergelijkbare instrumenten: in Middelburg en in Monnickendam. Het uurwerk met carillon is nog origineel en ook het beiaard wordt meermalen per week gespeeld. Het luiden van de poortklok gebeurt een verdieping lager dan de klok zelf.

Initiatiefnemer van het herstel van de poortklok is stadsbeiaardier Christiaan Winter. Stadsuurwerkmaker Boris Stiensma verstevigde de ophanging en maakte de galmgaten weer vrij waardoor het geluid naar buiten kan.

Iconen
2

Rouwborden uit museumdepot naar Grote Sint Laurenskerk

Dankzij de inspanningen van Bram Berkenpas van de vakgroep Erfgoed zijn vier Alkmaarse rouwborden uit het depot van het Stedelijk Museum Alkmaar opgediept en terug gehangen in hun oorspronkelijke entourage in de Grote Sint Laurenskerk. Al in de Franse tijd werden alle in de Grote Kerk aanwezige rouwborden weggehaald. Veel van deze borden bevinden zich daarom in particuliere- of gemeentelijke collecties. De kerk-eigenaar, de Stichting tot Behoud van Monumentale Kerken in Alkmaar, heeft de borden in langdurige bruikleen gekregen. Namens de stichting namen Joost Cox en Jos Kriekaert de rouwborden in ontvangst op de Open Monumentendag. De rouwborden zijn afkomstig van familiegraven en in drie van de vier gevallen voorzien van het familiewapen. De borden van de heer Daniel de Vrij en van 'een anonieme dame' komen uit de collectie van het Stedelijk Museum Alkmaar.

Van Stichting Provenhuis Paling en Van Foreest kwam het bord van Wilhelmina Speijaart van Woerden-Ramp en Stichting Margaratha van Splinterfonds schonk het bord van Kapitein jhr. Floris van Jutphaes van Wijnesteijn. Deze twee borden

bespreken we in de volgende nieuwsbrief.

Iconen
3

Grenspaal terug aan de Boekelermeerweg

De grenspaal aan de Boekelermeerweg heeft tot zijn thuiskomst heel wat omzwervingen gemaakt. De paal markeerde sinds circa 1881 de toenmalige grens tussen Heiloo en Alkmaar bij de kruising Kennemerstraatweg-Heilooërdijk. Na de grenswijzigingen in 1972 en 1998 is de paal tot twee keer toe verplaatst. De laatste keer is gekozen voor een verkeersluwe plek in de Boekelermeer. In 2003, toen op deze plek het bedrijventerrein werd ontwikkeld, werd de grenspaal uit voorzorg, om schade te voorkomen, door de gemeente Alkmaar weggehaald en opgeslagen. Op initiatief van Anita van Breugel, collega monumentenzorg in de gemeente Heiloo, is

de paal op 9 september teruggeplaatst op zijn laatste plek. De handeling werd verricht door de wethouders erfgoed van beide gemeenten die aangaven met deze paal niet de grens te willen benadrukken, maar juist het gezamenlijk in standhouden van een waardevol icoon. Met de onteigenings- en gemeentewet van Thorbecke van 1851, met als doel onder meer het aanleggen van spoorlijnen, zijn veel gemeenten samengevoegd en verloren grenspalen hun functie. De meeste zijn dan ook verdwenen, hoewel er nog een aantal te vinden zijn, vaak op verborgen plaatsen in het groen en langs snelwegen.

ROUWBORD DANIËL DE VRIJ (1752)

Het rouwbord van Daniël de Vrij toont zijn wapen met links drie ganzen Rechtsboven een horizontaal gestreept veld, afwisselend goud en zwart en rechtsonder twee gekruiste zwaarden op een rood veld.

Dit wapenbord werd gemaakt bij het overlijden van Daniël de Vrij in 1752 en is in 1948 geschonken aan het museum door de regenten van het Burgerweeshuis.

De Vrij werd begraven op 29 september 1752 in het graf ZG175 in de Grote Sint Laurenskerk. Hij was van 1749 tot zijn dood regent van het Burgerweeshuis te Alkmaar en bij het overlijden van een regent werd een rouwbord gemaakt. Deze werden opgehangen in de regentenzaal, als eerbewijs aan de overledene. Het is daarom aanmerkelijk dat dit rouwbord destijds niet in de kerk heeft gehangen, maar in de regentenkamer van het Burgerweeshuis in Alkmaar.

WAPENBORD VAN EEN ANONIEME VROUW (1676)

Op dit anonieme wapenbord, zien we een ruitvormig schild, wat aangeeft dat het een wapenbord is van een vrouw.

Het bord is in 1928 geschonken aan het museum door het Provenhuis van Helena van Oosthoorn. Helena van Oosthoorn (overleden in 1694) was de weduwe van de beroemde schilder Caesar van Everdingen. Waarschijnlijk is het wapenbord gemaakt voor een vrouw uit haar familie of uit de familie van haar man, maar misschien zelfs voor Helena zelf.

Het is eigenlijk geen rouwbord, maar een wapenbord dat werd opgehangen in de kerk om een 'wapenfeit' te markeren. Dit maakt het waarschijnlijker dat het wapenbord van Helena zelf is. De diep religieuze en kindloze Helena stichtte bijvoorbeeld een studiefonds voor predikanten en liet, na haar dood, een provenhuis stichten. Wij kunnen aannemen dat het wapenbord in de kerk is opgehangen om dit feit voor het nageslacht te bestendigen.

Eva Groentjes, Stedelijk Museum Alkmaar

Hier is de isolatiemethode van de Alkmaarse Glazenier toegepast.

Uw monument of beeldbepalend pand isoleren? Vraag de monumenteninspecteurs om advies

Alkmaar is een duurzame gemeente die bewoners stimuleert energiebesparende maatregelen te nemen voor hun woning. Als het gaat om monumenten en beeldbepalende panden liggen de mogelijkheden vooral op het gebied van isolatie.

De ontwikkelingen op dit gebied staan niet stil. Zo komen er steeds betere materialen en technieken beschikbaar waarbij de ingreep aan het monument zo klein mogelijk blijft. Voorbeelden zijn het plaatsen van isolerend extra dun 'monumentenglas', het isoleren van glas in loodramen, maar ook het isoleren van het dak of het vullen van de spouwmuur of kruipruimte. Maar let op: sommige vulmiddelen kunnen op termijn schade opleveren. De meest geschikte techniek hangt samen met de situatie en daardoor blijft het altijd maatwerk. Denkt u aan isolatie van uw monument of beeldbepalend pand? Spreek uw plannen dan gerust eens door met de monumenteninspecteurs. Zij kijken graag samen met u naar de mogelijkheden voor uw monument.

Neem contact op met A.W. Berkenpas via monumenten@alkmaar.nl of telefonisch, op 072 548 8812.

Op monumenten.nl vind u ook tips voor eenvoudige energiebesparende maatregelen.

Glas-in-loodisolatie volgens de Alkmaarse Glazenier

Wat we vaak zien bij isolatie van huizen met glas-in-loodramen, is dat het glas in lood in de spouw van (dus tussen) de dubbele ruiten wordt geplaatst. Een doorn in het oog van Roel Hildebrand, de Alkmaarse glazenier: "Zo is het net een aquarium!" Een ander nadeel is volgens hem dat de ruitjes kunnen verzakken: "Bij het maken van glas-in-loodramen, gebruiken we kit om de ruitjes goed in het lood te houden. Als het tussen dubbel glas komt, kan dat niet. Het vocht in de kit zorgt voor condensvorming. Maar als je de kit achterwege laat, gaan de ruitjes rammelen en soms verzakken." Hildebrand kiest zelf voor het plaatsen van de glas-in-loodramen áchter het dubbele glas: "Het is natuurlijk het mooist als je het laat zoals het is, maar niet isoleren is niet meer van deze tijd." Hildebrand gaat hierbij niet over één nacht

ijs: "Bij isoleren, moet het glas-in-loodraam meestal opnieuw worden gezet. Daarnaast moet de maat worden aangepast omdat de ruimte iets kleiner wordt. Het eindresultaat is vaak een ruitje met lelijk glimmend nieuw lood; op maat gemaakt door domweg rondom een halve centimeter van het hele ruitje af te snijden. Op die manier is de verhouding van het patroon natuurlijk zoek." In Hildebrands methode wordt dan ook zorgvuldig van alle stukjes ruit in verhouding een stukje afgesneden, waarna het paneel weer in elkaar wordt gezet. Het lood wordt vervolgens gepatineerd of met een borstel bewerkt, zodat het niet meer glimt. En het geheel wordt geplaatst achter dubbel glas dat ietsje dunner is dan normaal. Hildebrand: "Zo zit er alleen aan de buitenkant glas voor, maar aan de binnenkant blijft het zicht op het glas in lood als vanouds."

Glazenier Roel Hildebrand repareert een glas-in-loodraam in zijn atelier.

Meer over duurzaam wonen en subsidie:

degroenemenukaart.nl
duurzaambouwloket.nl
energiesubsidiewijzer.nl

Boerderij Gierlust dankt naam aan opmerkelijk experiment

In de Gaftermeerpolder op Dwarsweg 2 staat een enorme boerderij met de naam Gierlust. Hoewel het pand er niet lang meer zal staan (er komt binnenkort een nieuwe stolp) is het misschien leuk om hier nog even stil te staan bij de opmerkelijke geschiedenis waaraan deze oude boerderij of hofstede zijn naam te danken heeft.

Gierlust werd gebouwd in 1861. Dat is 16 jaar na de droogmaking van de polder. De boerderij, overigens ook een stolp, staat op een verhoging, ofwel een terp, vlak naast de ringdijk. De Hofstede was voor die tijd een enorm landbouwbedrijf met koestal, schapenschuur, kapberg, wagenhuis, smederij en pompgebouw. Met honderd koeien en vierhonderd schapen en verbouw van haver en gerst op het land. In 1870 werden hier nog drie boerderijen gebouwd die er nog steeds staan. Deze kregen de Latijnse namen Primo, Secundo en Tertio, ofwel eerste, tweede en derde en zijn alle drie sinds 2004 gemeentelijk monument.

■ BIJZONDER IDEE

De eerste eigenaar van de boerderij was de heer W.F. Heshuysen, de ondernemer en financier die de polder droog maakte. Het was in deze periode dat men in de steden begon te beseffen dat je uit hygiënisch oogpunt menselijke uitwerpselen niet meer kon lozen op het oppervlaktewater. Dat bracht Heshuysen op het idee de uitwerpselen te gebruiken om zijn landerijen te bemesten. Hiervoor liet hij bij de boerderij twee gierkelders bouwen die vervolgens gevuld werden met menselijke fecaliën, aangevoerd met beerschuiten vanuit uit Alkmaar, Den Helder en Enkhuizen. In de boerderij stond een pomp die de 'beer' uit de kelders via een ingegraven leidingstelsel

over de landerijen van de Gaftermeerpolder zou verspreiden. Als leiding werden uitgeholde boomstammetjes gebruikt, die met een kort gietijzeren manchet werden verbonden.

Op regelmatige afstanden staken verticale dwarspijpjes boven het maaiveld uit. Op de opening van de dwarspijpjes zat een kogel die met een veer aan het pijpje was verbonden. De bedoeling was duidelijk: met kracht zou de beer door de leidingen worden geperst en over het land worden verspreid.

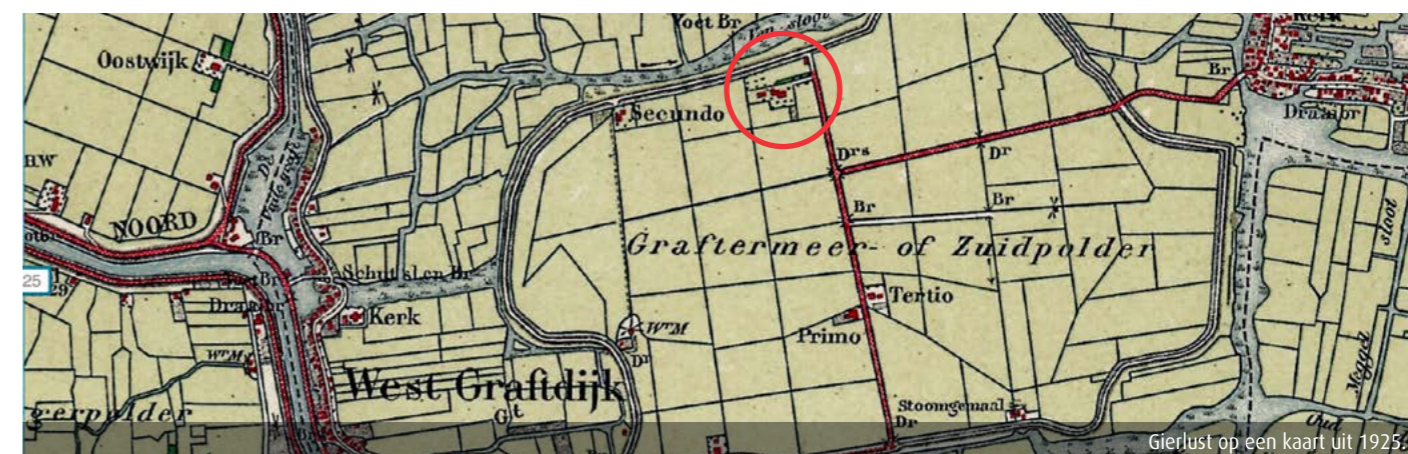
■ GIERLUST

De naam 'Gierlust' was geboren! Maar jammer genoeg was het geen succes. De houten buizen waren te zwak en door de persdruk werden op verschillende plaatsen de leidingen uit de grond gespoten. Nog steeds worden ze regelmatig in het land teruggevonden...

Rond 1900 is de polder verkaveld en in handen gekomen van veertien plaatselijke eigenaren. Intussen was in 1875 de boerderij al verkocht aan Pieter Konijn uit de Huiswaard, samen met 25 bunders grond. Het enorme gebouw is in die periode verkleind, waarbij het vrijstaande woonhuis met kap en al onder het nieuwe dak kwam te liggen. Maar ook hierna bleef het pand een markant punt in de polder met een enorme afmeting. Tot 2012 is de familie Konijn eigenaar geweest van de boerderij.

Bram Berkenpas,
gemeentelijk monumentenadviseur

Bronnen onder meer: *Purmerender Courant* 1867, 1870, 1946 en 'Geschiedenis van de negentiende-eeuwse droogmakerij', L. den Engelse.

Gierlust op een kaart uit 1925

Hoe het Regionaal Archief het heden met het verleden verbindt

“De verwachtingen worden altijd overtroffen”

Paul Post:
“Eén van de belangrijkste principes van een archief is betrouwbaarheid. Wij bewaren hier in principe originele stukken. Maar in het digitale tijdperk wordt dat steeds lastiger. Op dit moment is voor ons de grootste uitdaging om er voor te zorgen dat de huidige digitale archieven ook over 100 jaar nog te raadplegen zijn.”

Mocht je bij de term Regionaal Archief een stoffig beeld krijgen van hoge stapels papieren en saaie informatie, dan moet je het Regionaal Archief voor de lol maar eens gaan volgen op Facebook of Twitter of, zoals wij deden, in gesprek gaan met een paar van de bevlogen medewerkers. Er gaat een wereld voor je open! Een wereld die de geschiedenis van de plek waar je woont weer tot leven brengt, op allerlei manieren, tot zelfs een wedstrijd om oude foto's leven in te blazen door er minifilmpjes van te maken!

■ PAUL POST, DIRECTEUR

Verrassend is op zich al dat het beeldarchief, met historische foto's uit de hele regio (van Castricum tot en met Texel) grotendeels beschikbaar is op internet. Iedereen kan wandelen door deze snoepwinkel en bijvoorbeeld oude foto's van je buurt gratis downloaden en gebruiken.

“Op een deel rusten nog auteursrechten. Daar moet je wel rekening mee houden als je ze gebruikt,” vertelt directeur Paul Post, “maar het is onderdeel van de ‘open data’ gedachte.

Overheidsinformatie, ofwel een groot deel van onze collectie, moet zo veel mogelijk vrij toegankelijk zijn. Dat betekent ook dat je bij ons de stukken kunt opvragen over het schuurtje dat al tientallen jaren op je erf staat maar waarvan de gemeente nu zegt dat het er nooit had mogen komen.

Een andere reden waarom mensen het archief raadplegen, is stamboomonderzoek. Vaak omdat het een hobby is, maar ook omdat een notaris op zoek is naar nog levende nabestaanden van een overleden persoon.”

Een ander voorbeeld van de manier waarop het Regionaal Archief de informatie toegankelijk maakt, is de website Alkmaaropdekaart.nl. Hier kun je bij elke plek die je aanklikt op de kaart, direct oude foto's bekijken, lezen over de geschiedenis van die plek of bijvoorbeeld historische kadastrale gegevens inzien van de Alkmaarse binnenstad.

“Behalve overheidsarchieven, bewaren we hier ook particuliere archieven. Vaak in samenspraak met bijvoorbeeld historische verenigingen. Wij hebben hier de omstandigheden en het klimaat om materiaal te bewaren en de faciliteiten om alles te raadplegen.”

■ MARK ALPHENAAR, SPECIALIST ONLINE COMMUNICATIE

Uniek en vooruitstrevend in archiefland, is de stap die het Regionaal Archief Alkmaar vier jaar geleden nam met het aannemen van Mark Alphenaar die zich bezighoudt met professionele online communicatie. Je kunt het Regionaal Archief volgen op Twitter, Instagram, Snapchat en Facebook en sinds kort is de website Historylab.nl online.

Mark: “HistoryLab is ons antwoord op de vraag hoe je de gegevens die wij hebben en waar mensen vrij over kunnen beschikken, toegankelijker kunt maken.

Regionaalarchiefalkmaar.nl laat de gegevens zien maar met HistoryLab bieden we ook de middelen en de mogelijkheden aan om er iets mee te doen.

Een prachtig voorbeeld is het spel dat het Alkmaarse bedrijf Game-dia op dit moment ontwikkelt, waarbij je straks met een 3D-bril op door het Alkmaar kunt lopen van 1597.”

Vervolgens laat hij een grappig gifje (minifilmpje) zien waarop een kaas op de kaasmarkt van de kar gegooid wordt en weer terug: “We gaan binnenkort een wedstrijd organiseren waarbij we mensen oproepen dit soort gifjes te maken van foto's uit het archief!”

■ EMMIE SNIJDERS, ARCHIEFEDUCATOR

Emmie Sniijders wilde na haar academische studie publieksgeschiedenis graag iets praktisch doen met haar kennis. En daarvoor bleek het Regionaal Archief de perfecte plek. Ze houdt zich bezig met communicatie, educatie en publieksactiviteiten. Handig dat ze ook haar lesbevoegdheid had gehaald tijdens de studie want bijna wekelijks ontvangt ze schoolklassen uit de hele regio voor rondleidingen: “We laten de kinderen voelen hoe koud het is in ons depot. En laten ze de veranderingen in hun woonplaats ontdekken, bijvoorbeeld aan de hand van een oude en een recente kaart. Vaak zijn er ook ouders bij en het leuke is dat de verwachtingen altijd overtroffen worden. Dat merken we ook tijdens een activiteit als Kunst tot

Emmie Sniijders met een acteur die de rol van Cornelis Lely speelde tijdens Kunst tot de Nacht.

de Nacht. We proberen tijdens dergelijke evenementen de veelzijdigheid van onze collectie te tonen volgens een thema, zoals bijvoorbeeld foto's van de Zuiderzeewerken naast plannen voor de droogmakerij van de Waddenzee die nooit zijn uitgevoerd. Maar bij ons ontdekken bezoekers vaak ook allerlei verrassende, nieuwe of juist herkenbare dingen over bijvoorbeeld het verleden van hun eigen straat. Ze gaan in elk geval altijd heel enthousiast weer naar huis!”

■ BENITA JANSMA, BOEK- EN PAPIERRESTAURATOR

Boek- en papierrestaurator Benita Jansma is, als we binnenkomen, druk bezig met oude opgevouwen ‘charters’. Met de hand geschreven teksten op een perkamenten ondergrond: “Ik heb met de hulp van twee collega's wel drieduizend van die stukken onderhanden genomen.” Benita laat zien hoe ze een kwetsbaar stuk perkament dat te droog is om te worden opengevouwen, handelbaar maakt in een zogenoemde Ultrasonic humidifier: “Die maakt een soort koude mist en zodra het papier voldoende bevochtigd is, kun je het dus voorzichtig openvouwen.” De charters worden gedigitaliseerd en vlak (uitgevouwen) geborgen

in het archief. Ook het herstellen van gaten in oude papieren documenten is één van Benita's taken: “Maar alleen om te zorgen dat het materiaal niet verder achteruit gaat. We mogen met onze reparaties niet de authenticiteit van de stukken aantasten. Dat is één van de belangrijkste voorwaarden voor een archiefrestauratie.”

■ JESSE VAN DIJL, BEHEERDER BEELDCOLLECTIES

Jesse van Dijl is als beheerder beeldcollecties verantwoordelijk voor de meest uiteenlopende ‘beeld dragers’, van papier en perkament tot en met celluloid: “Denk aan historische tekeningen en aquarellen en aan prenten gemaakt met koper- en houtgravures of bijvoorbeeld steendruk ofwel lithografie. Maar ook landkaarten, stadskaarten, kadastrale kaarten en een zeer grote hoeveelheid fotografisch materiaal. Van glasplaatnegatieven, toverlantaarnplaatjes en stereofoto's tot en met de bekende fotonegatieven en diapositieven, enzovoort. En niet te vergeten de ontelbare hoeveelheid ansicht- en prentbriefkaarten, blauwdrukken en affiches. Als je dan bedenkt dat het kleinste object niet groter is dan mijn pinknagel en het grootste nog groter is dan een tweepersoonsbed, kun je je iets voorstellen van het formaat van ons archief.”

Jesse van Dijl

Behalve het beheren van de beelden, zorgt Jesse ook dat de collectie wordt uitgebreid: “Ik ga op acquisitie bij zowel particulieren als instellingen en bedrijven. Vaak zijn ze best vereerd als wij interesse tonen in hun collectie. Alleen merk ik wel eens enige teleurstelling als de objecten vervolgens niet meteen op internet te vinden zijn. Dat is namelijk niet te doen. Die 80.000 beelden die wij nu op internet laten zien, vormen nog maar het topje van de ijsberg.”

■ HARRY DE RAAD, COÖRDINATOR DIENSTVERLENING

Coördinator dienstverlening Harry de Raad ziet zichzelf als een spin in het web als het gaat om contacten met klanten: “Musea, inwoners, overheidsinstellingen, historische verenigingen en mede-erfgoedinstellingen weten mij prima te vinden. Door de kennis die ik in de loop der jaren heb opgedaan, kan ik de meeste vragen snel beantwoorden.

Harry de Raad samen met Jules Deelder tijdens een evenement van het Regionaal Archief.

Daarnaast zijn we druk bezig onze bronnen voor het publiek nog beter toegankelijk te maken. Onder meer door digitalisering, zodat mensen thuis archiefstukken en oude foto's kunnen bekijken. Een groep vrijwilligers is bezig met het transcriberen van een aantal belangrijke historische bronnen. Ik begeleid ze en daar beleef ik veel plezier aan! Ze nemen onder meer de vroedschapsnotulen van Alkmaar onderhanden, vanaf 1540. We zijn nu bij het jaar 1600 en we willen gaan tot 1800...

“Ik heb een passie voor historie. Het is spannend om te zien dat mensen vroeger dingen deden die we nu ook doen, maar dan op een andere manier. Soms ontdek je mooie alternatieven en een andere keer ben je blij dat het tegenwoordig anders gaat. Het heeft een grote charme om te zien hoe het heden steeds weer voortkomt uit het verleden.

Eén van de meest bijzondere dingen in onze collectie? Een kroniek van Holland van rond 1500 die ik graag laat zien tijdens rondleidingen. Het boek is geheel met de hand geschreven, in het latijn en het bevat veel informatie over Alkmaar.”

Judith Flapper

Bijzondere bodemvondsten

Exclusieve schoen en trouwring van Maria Tesselschade

Detail uit het schilderij van Paulus van Somer met de schoen die lijkt op de gevonden schoen van Maria Tesselschade.

In het voorjaar beschreven we in deze rubriek verschillende leervondsten uit de Langestraat, waaronder een zeer verfijnd leren schoentje. En in de zomereditie van deze nieuwsbrief, werd in het hoofdartikel over Maria Tesselschade gesproken over de vondst van een diamantenring. Het vermoeden én de hoop van de archeologen dat beide voorwerpen ooit toebehoorden aan Maria Tesselschade Roemers Visscher zijn uitgekomen! De spullen waren vrijwel zeker van deze beroemde schrijfster en duizendpoot uit de zeventiende eeuw.

Samen met spullen uit haar huishouden werd de schoen gevonden in de beerput die toebehoorde aan Maria's huis. Nu de datering is vastgesteld op het tweede kwart van de zeventiende eeuw kunnen we vrijwel zeker zijn

dat deze spullen van Maria waren.

De gevonden schoen heeft maat 36 en is van dun leer, helaas van slechte kwaliteit. De zo goed als complete schoen is nu geconserveerd en op een voetje van stof geplaatst.

Het voorblad en de hielstukken hebben een geschulpte rand en zijn voorzien van een wollen sierkoord. Beide zijn versierd met bloemmotieven, die zijn aangebracht met een stans of een holpijpe.

Op de schoen zien we verder halve maantjes, druppels, ovaaltjes, rechthoekjes en cirkeltjes. Ook zijn er doorsnijdingen te zien in zigzagpatroon, gemaakt met een zogenoemd steekijzertje.

De schoen heeft een houten hak van 4 cm die met leer is omkleed. Het voorblad heeft een tong en de schoen werd destijds aan de voet gebonden met behulp van een zijden strikje, een wollen vetertje of een zijden pompoen. Op een portret van Elizabeth, de gravin van Kellie, is een vergelijkbaar exemplaar zien, voorzien van

Elizabeth, de gravin van Kellie, draagt op een schilderij van Paulus van Somer uit 1620 een vergelijkbaar model schoen.

pompoenen. Het portret is gemaakt door Paulus van Somer in 1620.

■ TROUWRING

Na de publicatie van het artikel in de vorige nieuwsbrief over Maria Tesselschade, waarin gesproken werd over de diamanten ring, is contact gelegd met juwelenhistoricus Martijn Akkerman (bekend van onder meer 'Tussen Kunst & Kitsch'), Suzanne van Leeuwen, junior conservator/restaurator juwelen bij het Rijksmuseum en Monique Rakhorst, Research Fellow Rijksmuseum en PhD kandidaat bij de Radboud Universiteit. De ring is onderzocht in het Rijksmuseum en bekeken onder sterke vergroting. Hier is ook de samenstelling van het goud en email bepaald aan de hand van zogenoemde röntgenfluorescentie (XRF).

Op basis van de zeer specifieke vorm van het slijpsel kunnen we volgens Martijn Akkerman concluderen dat de ring dateert uit de vroege jaren twintig van de zeventiende eeuw. Met deze constatering is de puzzel compleet: Maria Tesselschade is in 1623 getrouwd met Allard Crombalch, de ring komt uit dezelfde periode en in die periode heeft op deze kavel aan de Langestraat niemand anders gewoond die rond die tijd in het huwelijk trad.

Tot hun blijdschap concluderen de gemeentelijke archeologen dus dat zowel de ring als de schoen met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid van Maria Tesselschade Roemers Visscher zijn geweest.

Karin Beemster en Nancy de Jong-Lambregts, stadsarcheologie

De schoen die met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid van Maria Tesselschade is geweest...

Colofon

Deze nieuwsbrief is een gratis uitgave van de gemeentelijke vakgroep Erfgoed Alkmaar. **Afbeeldingen:** uit eigen collectie i.s.m. Regionaal Archief Alkmaar en Joop Elsinga. **Opmaak & vormgeving:** stip180.nl **Druk:** MarcelisDékavé, Alkmaar. **Eindredactie en interviews:** Judith Flapper, Allesinbalans.nu

Gratis abonnement en tips voor de redactie: erfgoed@alkmaar.nl

Informatie archeologie: Archeologisch Centrum, in Centrum voor Kunst en Erfgoed, Bergerweg 1, 1815 AC Alkmaar, archeologischcentrum@alkmaar.nl, 072 850 84 40.

Informatie monumentenzorg: Gemeente Alkmaar, Postbus 53, 1800 BC Alkmaar, monumenten@alkmaar.nl

Monumentenadviseurs: dhr. A.W. Berkenpas 072 548 88 12; dhr. H. Krabbendam 072 548 88 14.

Monumentenloods: 06 113 26 174. Bouwhistorie: Mw. C. Roozendaal 072 548 88 16. www.alkmaar.nl

gemeente ALKMAAR

f Erfgoed Alkmaar